

Diverses veus del feminisme acadèmic, activista i institucional mostren aquest 25 de novembre la seua preocupació pel desigual impacte en les dones després de la catàstrofe de la DANA

Unitat d'Igualtat

L'impacte desigual per gènere dels efectes de la catàstrofe de la Dana al País Valencià és una de les inquietuds que associacions, col·lectius, professores i investigadores feministes han manifestat en la commemoració del Dia Internacional contra la Violència a les Dones, 25 de novembre.

En l'entorn universitari, hem pogut preguntar a professores de la Universitat de València i també integrants de l' Institut Universitari d'Estudis de les Dones sobre la necessitat d'un enfocament de gènere en la resposta davant una situació de desastre i d'emergències com l'actual.

Maria Teresa Alemany Jordan, professora de Dret Internacional de la UV i experta a analitzar la violència contra les dones en contextos humanitaris i de refugi, apunta que els desastres afecten de manera diferent a homes i a dones, i més greument a les dones: “L'evidència -encara que limitada- recopilada a nivell internacional al llarg de diversos desastres, emergències i crisis documentades demostra que les dones solen enfrontar vulnerabilitats addicionals a causa de desigualtats de gènere estructurals preexistents, així com a rols estereotipats de gènere que condicionen el seu accés a recursos, oportunitats i protecció durant situacions d'emergència.”

En la mateixa línia es mostra Gabriela Moriana Bravo, directora de l'Institut Universitari d'Estudis de les Dones, que afirma que les dones parteixen de situacions més precàries a nivell econòmic, de mobilitat i respecte al treball remunerat, i són les que assumeixen els rols de cura de menors, majors o persones amb discapacitats, per la qual cosa la catàstrofe les pot deixar en pitjors condicions i situacions encara més incertes i insegures.

Com assenyala Ruth Mestre Mestre, professora de Filosofia del Dret de la UV, “qualsevol desastre agreuja els més febles socialment, els qui viuen ja en una posició subalterna” i aquesta crisi no és una excepció. Dones majors soles, amb discapacitat, les que pateixen violència, migrants, especialment les que es troben en situació documental irregular, treballadores sexuals...

Mestre apunta que “en els polígons arrasats hi havia treballadores del sexe oferint els seus serveis. Ignore què ha passat amb eixes dones: si es van salvar, si estan en la llista de desaparegudes, si algú va donar compte d'elles i en quina situació queden ara, perquè no seran prioritat de ningú.”

Diversos estudis i entitats apunten que durant i després dels desastres generats per fenòmens climàtics extrems, incrementen els casos de violència de gènere. El Col·legi Oficial de Psicologia ja ha assenyalat que els casos de violència de gènere estan

augmentant en les zones afectades per la DANA des que van començar les riudes. En aquest sentit, Gabriela Moriana adverteix que “les persones davant aquesta situació tan catastròfica estan molt nervioses i emocionalment poc estables i això pot ser molt perillós per a les dones i, especialment, les que pateixen violència.”

En situacions com la catàstrofe de la DANA, les xarxes de suport habituals poden estar trencades i les dones obligades a passar més temps amb els seus maltractadors, tal com va succeir en la pandèmia de la Covid-19. Encarna Canet, professora de Treball Social de la UV, avisa que les dones poden haver perdut els recursos municipals i es poden estar veient limitades per a accedir a recursos especialitzats en la capital.

La catedràtica d'Història Contemporània de la UV, Ana Aguado, explica que la preocupació que es té és que augmente la violència masclista donada la situació de tensió, estrès i dificultats de tota mena que s'estan vivint les dones afectades.

La psicòloga i també professora de Personalitat, Avaluació i Tractaments Psicològics de la UV, Pilar Domínguez, adverteix que davant aquesta situació “estem veient com dones, que s'havien separat dels seus agressors i viuen amb les seues criatures o soles, s'han hagut de deixar ajudar per ells si no han tingut altres suports, si les seues llars han acabat destrossades, si la seua situació laboral és encara més precària”. I és que la violència de gènere augmenta perquè els processos de vulnerabilització de les dones augmenten.

Maria Teresa Alemany cita alguns informes previs que poden permetre estudiar la situació de les dones afectades. Es tracta dels estudis realitzats durant la pandèmia de la Covid-19, que van posar de relleu que les dones van patir una doble pandèmia: la COVID-19 i la violència de gènere. Els estudis d'investigadores com Elizabeth Ferris assenyalen que fins i tot en països desenvolupats, com els Estats Units, va augmentar la violència de gènere i violència sexual de les persones desplaçades per l'huracà Katrina l'any 2005. I finalment, l'Informe del UNFPA de 2012, assenyalava que es van trobar referències sobre violència de gènere i desastres naturals a Nicaragua, després del pas de l'Huracà Mitch (1998), al Perú després del terratrèmol del 2007, a República Dominicana després de la Tempesta Tropical Noel (2007), en els terratrèmols en Haití i Xile (2010), i a Guatemala en relació a la Tempesta Tropical Agatha (2010).

Aquests estudis, assenyalava Alemany, proporcionen informació i possibiliten l'anàlisi en cada municipi per donar seguiment als casos ja detectats de violències masclistes i previndre possibles manifestacions de violència sexual o de gènere que es pogueren donar per la situació de vulnerabilitat i crisi que estan vivint.

Les diferents professores consultades apunten que les dones que no tenen cap mena de documentació o estan en situació administrativa irregular resultaran més afectades per la Dana, en agreujar-se la seua situació de vulnerabilitat. A més del trauma de la catàstrofe pateixen les conseqüències de no poder sol·licitar les ajudes necessàries al no tindre documentació i la por de ser detingudes i expulsades.

Finalment, les treballadores sexuals són les persones que quedaran, com apunten les professores consultades, en una situació totalment precària, abandonada i marginal. I en aquest sentit, poden ser les que es troben en la situació de major risc, ja que són les més invisibles i potser ningú pensa en elles ni tinga en compte la seua situació d'especial i extrema vulnerabilitat o la seua desaparició. Difícilment podran sol·licitar ajudes de negoci o justificar la seua situació professional i juntament amb la desigualtat de gènere, de domini masculí, s'accentuarà la vulnerabilitat d'aquestes dones.

Els rols tradicionals de gènere i la divisió sexual del treball s'han posat de manifest en una situació de desastre i catàstrofe com la viscuda en la DANA i també han entrat en joc altre tipus de llenguatge i significat patriarcal com el militarista. Seguint a Ruth Mestre, “igual que durant la pandèmia, el llenguatge i les metàfores bèl·liques s'han utilitzat per a parlar de la zona afectada”. Pilar Domínguez recorda que les dones, d'una banda, han ocupat menys els carrers, no han conduït la maquinària de neteja, “han continuat fent els treballs invisibles de netejar les llars, desinfectar, intentar cuinar o servir el ja cuinat, han continuat cuidant a les criatures, a persones en situació de dependència, cuidant a qui les institucions seguien descuidant.”

María Teresa Alemany apunta que com ha assenyalat el UNFPA i els organismes de dones, la falta d'una perspectiva de gènere en els desastres, pot provocar que a més que les dones compartisquen els efectes globals del desastre juntament amb els homes, l'impacte dels desastres s'intensifiqui sobre elles per la divisió sexual del treball o els rols tradicionals de gènere.

Les professores consultades apunten la necessària mirada feminista per a un debat sobre la reconstrucció perquè com apunta Ruth Mestre “és possible que tornem a perdre molt les dones i altres col·lectius discriminats, la veu dels quals no es tindrà en compte com és habitual”.

Pilar Domínguez apel·la al fet d'enfortir les xarxes de suport entre dones: “estiguem juntes a continuar creant processos i realitats de suport, drets i sororitat”. I en aquest sentit, Ana Aguado reivindica un paper protagonista de les dones en el manteniment de la supervivència quotidiana: “un treball clau de maternitat social: treball de cura a familiars però també a amistats, coneguts, veïnat...”.

“No hem d'oblidar”, puntualitza Alemany, “la fortalesa que tenen les dones, en moments de crisi, cobren un paper protagonista, són més resilients que els homes, ocupen un paper de lideratge organitzatiu i són vertaderes agents de canvi però han de tindre xarxes de suport que els permeten fer front a aquestes situacions de crisi.”